

INDHOLDSFORTEGNELSE

<i>Hovednummer:</i>	<i>Tillægget:</i>	
Hortonom Axel Andersen:	Dødsfald	9
Gravemaskiner til gravning af grave	Konsulenttjenesten	9
Kirkegårdsinspektør, hortonom Morten Falmer-Nielsen:	Fra danske Dagblade	9
Nye former for indretning af gravgårde	Modtagne skrifter	12
	Fra blade og tidsskrifter	14
	Resolutioner	15

Vore Kirkegårde

Nr. 2 . Juli 1971 - Bind 24

Tidsskrift udgivet af Foreningen for Kirkegårdskultur.

Red.: Hortonom Axel Andersen, Ørnevej 1, 2630 Taastrup.

Eksp.: Kgd.sinspektør Poul W. Olsen, Pileallé 2, 2000 København.

Dødsfald.

Forhenværende kirkegårdsinspektør O. Raahauge-Askegaard afgik ved døden den 4. juni 79 år gammel.

Askegaard var kirkegårdsinspektør i Odense i 31 år fra 1931 til 1962, en periode med store udvidelser og nyskabelser på kirkegårdsområderne, der alle bærer præg af hans store faglige viden og dygtighed.

Også inden for foreningsarbejdet var han særdeles aktiv både inden for og uden for det gartneriske felt, han var Foreningen af danske Kirkegårdslederes formand i 14 år fra 1948 til 1961 og ydede her en stor indsats, i 1962 udnævntes han til foreningens æresmedlem.

Askegaard var medstifter af Fællesrådet for havekultur og landskabspleje og i mange år dets næstformand. I 1962 udnævntes han til Ridder af Dannebrogordenen.

Askegaard var et fint og godt menneske og vil blive savnet af kollegerne landet over, hans minde vil leve længe iblandt os, og vi vil udtalet et æret være hans minde.

Holger C. Nielsen.

Konsulenttjenesten. 718:061.231 (489)

En service tilbydes menighedsråd og kommuner af Foreningen for Kirkegårdskultur.

I ethvert problem vedrørende kirkegårde kan henvende sig til de af foreningen udpegede konsulenter, som vil vejlede efter bedste faglige overbevisninger.

Man har tænkt sig, at konsulenterne skal virke som rådgivere, kun i mindre grad som udøvere. Er problemet f. eks. udvidelse af kirkegården vil konsulenten kunne yde hjælp til udvælgelse af en arkitekt.

Landet er delt i tre distrikter, og for disse er følgende konsulenter:

Øerne øst for Storebælt: Kirkegårdsinspektør A. Falmer-Nielsen, Vestre Kirkegård, Vestre Kirkegårds Allé, 2450 København SV, tlf. (01) 21 68 20, 21 42 06.

Øerne vest for Storebælt: Kirkegårdsinspektør Sigurd Jacobsen, Rådhuset, 5000 Odense, tlf. (09) 131372, lokal 150.

Jylland: Kirkegårdsinspektør Volmer Rud Nielsen, Silkeborgvej 23, 8700 Horsens, tlf. (05) 62 19 74.

Foreningen for Kirkegårdskultur.

Årsregnskab 1/4 1970 - 31/3 1971.

Indtægter:

Kontingenter	kr. 16.180,28
Tilskud:	
Kirkeministeriet	kr. 2.000,00
Landbrugsministeriet .	kr. 1.000,00
Jubilæumstilskud	kr. 13.500,00
Renter	kr. 226,42
Forlaget	kr. 4.439,76
	<u>kr. 37.346,46</u>
Skyldigt beløb	kr. 3.295,91

Udgifter:

Kontor	kr. 1.138,50
Vore Kirkegårde	kr. 12.112,00
Jubilæumsskriftet ...	kr. 20.237,96
Møder og foredrag ..	kr. 6.987,90
Diverse	kr. 166,01
	<u>kr. 40.642,37</u>
	kr. 40.642,37

Status pr. 31/3 1971.

Kontant beholdning ..	kr. 60,00
Bank og giro	kr. 3.512,30
Udestående	kr. 125,00
	<u>kr. 3.697,30</u>

Poul W. Olsen,
kasserer.

Regnskabet revideret. Beholdningers tilstedeværelse konstateret. Der har intet været at bemærke.

Franz Bovin - Ole Nielsen
revisorer.

Fra danske Dagblade

Kirkegårdsadministration. 718
1/6. Vestkysten, Vendsyssel Tid. 2/6. Berl. Tid., Kr. Dgbl. I sin beretning udtalte formanden for Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, lrs. Knud Frederiksen sig om ændringerne i loven om vedligeholdelse af kirkegårde, der bl. a. hedder: Bestemmelsen om, at kirkeministeren kan tillade, at begravelsevæsenet udskilles fra den kirkelige bestyrelse, er i første række en følge af kommunalreformen, men man har også haft for øje, at udviklingen kunne medføre, at der opstår behov for at undergive begravelsevæsenet særskilte bestyrelser, også uden for byområderne. Befolkningen reagerede voldsomt mod kommunale forsøg på overtagelse af kirkegårdsadministrationen. Forståe-

- ligt, for dels er menighedsrådenes forvaltning langt billigere end den kommunale, og dels hører kirkegården med i mønsteret af den lille, lokale enhed, der hedder sognet. Jeg understreger, at kirkeministeren mod menighedsrådets protest ikke kan udskille forvaltningen af kirkegårdsvæsenet til kommunalbestyrelserne.
- Kirkegårdskursus.* 718.007:37
6/5. Ny tid, Ålborg. På Jerslev kgd. har 42 gravere deltaget i kursus i anlæg af kirkegårde.
- Begravelsesskikke.* 718:393
8/6. Horsens Folkebl. I Rønne er fundet et skelet fra begyndelsen af 1800-tallet med en mønt i munden. Det er ikke første gang sådant er observeret. En brevskriver fortæller om et tilfælde undersøgt af Nationalmuseet i sept. 1917 ved udgravning af det nedlagte Frue kapel i Bredebro. Det samme er fundet i en jernalderhøj. Skikken kendes helt tilbage fra Grækenland: Caronsmønt. (Se også: Rønne.)
- København, Bispebjerg.* 718(489.11)
2/6. Berl. Tid. Nord-Vest A. Et hærværk er gået ud over bl. a. de engelske soldatergrave, hvor 40 mindesmærker er ødelagt. Skaden opgøres til ca. 64.000 kr.
- København, Sundby.* 718(489.11)
8/6. Kr. Dagbl. Amager lokalråd indbyder til møde om begravelsespladser for Sundbyerne, administrationschef Børge Wiberg Larsen, Københavns begravelsesvæsen, har lovet at deltage.
- København, Vestre.* 718(489.11)
5/3, 16/4. Syd-Vest Bl. Der forhandles om at indrette legeplads m. m. på et ledigt areal af Vestre kgd.
- Roskilde domsogn.* 718(489.11)
30/3. Roskilde Tid. Krematoriet fylder 10 år.
- Blistrup.* 718(489.12)
7/5, 13/5. Fr.borg Amts A. Kommunalbestyrelsen har behandlet menighedsrådets forslag til kgd.sudv.
- Farum.* 718(489.12)
13/4. Fr.borg Amts A., 14/4. Berl. Tid., Fr.borg Amts A. Hærværk udført påskedag på 30-50 gravsteder er meldt til politiet.
- Gilleleje.* 718(489.12)
21/3. Fr.borg Amts A. På den østlige del af kgd. er indrettet en askefællesgrav.
- Helsingør.* 718(489.12)
8/5. Helsingør Dagbl. Af den ældste del af kgd.en ud mod I. L. Tvedesvej skal et 20 m bredt bælte afgives til gadeudvidelse. Ny mur skal opføres. Der har ikke været begravet i området siden 1957. Mindesmærker i området vil blive vurderet af Helsingør Byhistoriske arkiv med henblik på bevarelse.
- Lille Lyngby.* 718(489.12)
17/5. Fr.borg Amts A. Da kgd.en en for lille, arbejdes med planer om udvidelse på en del af præstegårdshaven.
- Lillerød.* 718(489.12)
19/5. Fr.borg Amts A. Den nuværende kgd. vil være fyldt op i 1974, der inddrages et areal med kolonihaver på ca. 3.500 m², så behovet kan dækkes til 1980.
- Skævinge.* 718(489.12)
15/5. Fr.borg Amts A. En ny kirkegårdsvedtægt er udarbejdet i samarbejde med kommunens 3 øvrige (Lille Lyngby, Gørløse, Strø) kgd.e. Gravsteder stilles frit til rådighed for folkekirkens medlemmer ved dødsfald.
- Nykøbing.* 718(489.13)
24/4. Holbæk Amts Venstrebl. Anlæg af den nye kgd. ved Statshospitalet kommer til at koste 2.200 kr. mere end de anslåede 4.000 kr.
- Tølløse.* 718(489.13)
15/4. Holbæk Amts Venstrebl. Dispositionsplan for storkommunens 4 kgd.e fremlagdes på møde for repræsentanter for folkekirken og kommunen.
- Slagelse.* 718(489.14)
26/3. Sjæll. Tid. Det privatejede areal (3-400 m²), som kommunen havde givet menighedsrd. rådighedsret over til indrettelse af ny kgd., bliver ikke benyttet, da ejeren ikke er interesseret i salg. Menighedsrådene vil måske udskrive arkitektkonkurrence om kirkegård med krematorium og kapel.
- Jungshoved.* 718(489.15)
28/5. Præstø A. Kgd.en drænes, da det kan forventes at støde på gamle grave, måske fra svenskekrigens tid, skal Nationalmuseet holdes underrettet.
- Stege.* 718(489.15)
4/6. Præstø A. Den gamle graverbolig nedrives på Nationalmuseets anbefaling, i stedet opføres en administrationsbygning.
- Krærup.* 718(489.22)
15/4. Fyns Tid. Plan om indrettelse af urnegrave på et mindre areal overdraget af kommunen behandles.
- Ringe.* 718(489.22)
5/5, 1/6. Fyns Tid. Der arbejdes med plan om at overtage børnehaven for at sikre areal til kgd.sudv. og bygningerne kan bruges til kontor og mandskabsrum.
- Vester Åby.* 718(489.22)
17/4. Fyens Stiftstid. Tilladelse er givet til bygning af kapel. Udgift 80.000 kr. Der udarbejdes nye kort over kgd.en.
- Maribo.* 718(489.31)
22/5. Loll.-F. Folketid., Loll.-F. Venstrebl. Et areal, som mhrd.et har udset til evt. ny kgd. i den østlige bydel, bliver måske genstand for retssag, da ejeren modsætter sig udtagelse af jordprøver.
- Nakskov.* 718(489.31)
6/4, 30/4. Ny Dag, Nyk. 2 gange i løbet af en måned har der været hærværk på urnekgd.en, det er bronce-spurvene, som har været gerningsmændenes hovedinteresse.
- Stubbekøbing.* 718(489.32)
22/3. Loll.-F. Folketid. Urnegravsområde anlægges i kgd.ens sydvestlige hjørne.
13/5. Ny Dag, Nyk. Opførelse af nyt kapel drøftes, der er afsat penge til formålet.
- Frederikshavn.* 718(489.41)
5/5. Vendsyssel Tid. Nationalmuseet graver oldtidsgrave ud på den nye kgd.s areal vest for Flade kirke.

I alt 9 høje skal undersøges, hidtil er undersøgt en gravplads med 3 brandgrave fra bronzealderen.

Nykøbing. 718(489.42)
22/4. Morsø Folkebl. Kirkegårdsregulering er overdraget entreprenør Poul G. Mortensen for 51.900 kr.

Hadsund. 718(489.43)
13/4. Ny tid, Ålborg. Der er sået græs på den ny kgd.sudv., og i sommerens løb vil der blive opført en rødstensmur langs Jyllandsgade og langs denne vil blive sået et 2 m bredt græsbælte.

Løgstør. 718(489.43)
10/3. Ålborg Amtstid. Mhrd.et har anmodet kommunen om drøftelse af areal til udv. af kgd.

Års. 718(489.43)
1/4. Ålborg Amtstid. Kredslægen har godkendt det med kommunen mageskiftede areal ved Gl. Tingvej til begravelsesbrug. Man skønner endvidere, at beplantningen får bedre kår her end på den forblæste Nibevej.

Assens. 718(489.44)
22/3. Folkebl. for Randers og Omegn. Nyt kapel opføres til afløsning af det gamle og en mur bygges langs Daniavej i stedet for hæk, (arkt. Edv. Thomsen.)

Kasbjerg. 718(489.44)
16/4. Århus Stiftstid. Nyt kapel, der også skal rumme varmecentral og redskabsrum bygges.

Kolind. 718(489.44)
10/3. Århus Stiftstid. Annekskgd.en udvides med ca. 1100 gravpladser, der indrettes parkeringsplads til 50 biler, (arkt. Arevad Jacobsen.)

Hadsien. 718(489.44)
2/5. Århus Stiftstid., 25/5. Kr. Dagbl. Planer udarbejdes for urnegrave (havearkt. V. Rud Nielsen.) Areal til ny kgd. er købt ved Vissingvej.

Nørre Onsild. 718(489.44)
2/4. Randers Amtsa. Nyt kapel er opført og der anlægges parkeringsplads.

Vorup. 718(489.44)
26/3. Randers Amtsa., 25/3. Folket. for Randers og Omegn. Kgd.en udvides langs Hjørringvej med 18.375 m², her indrettes 4 kirkegårdsafdelinger, 1 urneafdeling og 2 askefællesgrave, endvidere skal der opføres kontor og redskabskur. Det nye areal omgives af hegn og hæk. Skitseprojekt er godkendt. Arbejdet udføres i løbet af de næste 3 år. På hjørnet af Hjørringvej og Kirkebakken er lavet parkeringsplads til 30-40 biler.

Hald Ege. 718(489.45)
24/5. Kr. Dagbl. Kirkegårdskapellet er blevet indviet. Bygningen er bemærkelsesværdig på mere end een måde; den er udført af menighedens medlemmer - i fritiden (arkt. Inger og Johannes Exner.)

Herning. 718(489.46)
7/4. Herning Folket. Træerne i hovedalléen udskiftes, den gamle Thuja-allé blev plantet i 1934.

Skjern. 718(489.46)
27/5. Vestkysten. Det nye kgd.sareal er overdraget menighedsrådet. Arbejdet påbegyndtes 1968. Arealet er 22.000 m², har 1.340 grave og 230 urnegrave samlede i gravgårde omgivet af bøgehække. Der er afsat plads til kapel og materialgård (arkt. Valdbjørn Kristensen.)

Vorgod. 718(489.46)
8/6. Vestkysten. Videbæk kommune har tilbudt 9.540 m² jord til kgd.sudv.

Silkeborg, Alderslyst. 718(489.47)
20/3. Skanderborg Amtsa. For 10 år siden anlagdes en kgd.sudv. vest for den gamle kgd., den 19/3 blev denne indviet og taget i brug (havearkt. Johs. Tholle.)

Åby. 718(489.47)
29/5. Århus Stiftst. Der er afsat 10.000 kr. til kgd.sudv. i 1973, projekteringen udføres af havearkt. V. Rud Nielsen.

Århus. 718(489.47)
4/5. Kr. Dagbl., Jyll.-P., Århus Stiftst. En rådmand har foreslået, at kgd.ene i de nyindlemmede kommuner ikke udvides, men at man arbejder hen mod et mindre antal central-kirkegårde.

Fredericia. 718(489.48)
18/3. Fyens Stiftst. Der føres forhandlinger mellem kommunen og Dansk Ligbrændingsforening om opførelse af krematorium.

Grejs. 718(489.48)
12/3. Vejle Amts Folkebl. Kgd.en er blevet udvidet mod syd med 1163 m², stendiget er blevet forlænget og ført uden om den nye del. Udvidelsen har kostet over 40.000 kr.

Hover, Grejsdalen. 718(489.48)
31/3. Vejle Amts Folkebl., 27/4. Kr. Dagbl. Da der kun er få ledige gravpladser, er der udarbejdet plan til udv. mod nordvest og vest. Arealet bliver afgrænset af kampesteddige, og flest muligt af de derværende træer bevares, endvidere skal anlægges parkeringsplads. Overslagspris: 350.000 kr. (havearkt. V. Rud Nielsen.)

Grindsted. 718(489.49)
27/5. Vejle Amts Folkebl. Mhrd.et overvejer at indrette en urneafdeling med præg, der passer til egnens krav.

Varde. 718(489.49)
18/3. Vestkysten. Et rationaliseringsfirma foretager undersøgelse for at fremsætte forslag til rationalisering af kirkegårdsforvaltningen.

Vejen. 718(489.49)
12/3. Kolding Folkebl. Ved begravelse blev et nyt stykke kgd., der har ligget rede i kgd.ens nordvestlige hjørne, indviet.

Gammel Haderslev. 718(489.61)
17/5. Dannevirke. Ved kort højtidelighed i søndags blev det nye kapel og kgd.sudv. indviet.

Tønder. 718(489.62)
25/3. Jyske Tid., 26/3. Flensborg A., 6/4. Licitationen. Et kapel skal opføres på den ny kgd. Et omarbejdet projekt til kapellet efter arkitektkonkurrencen i 1965 bliver nu udbudt i licitation, overslaget er på 1,6 mill. kr. Opførelsen sker i røde sten, lyst fyrretræ og grå beton, gulvbelægningen af rødbrune klinker (arkt. Holger Rosenbold.)

Rønne. 718(489.7)
24/4. Bornholms Tid. Under gravning har man fundet et skelet i hvis mund fandtes et par i sig selv lidt værdifulde skillingsstykker fra begyndelsen af det 19. årh. Museumsdirektør Holger Rasmussen har skrevet en artikel i „Skalk“ og antyder som en tolkningsmulighed Charonsmyten om den græske eenvejsrute til det arkæiske dødsrige Hades.

Modtagne skrifter

Dansk Ligbrændingsforenings årsskrift 1971. I udstyr og format slutter dette årsskrift sig til rækken af foregående. Omslagsbilledet viser William Fredericas udsmykning af arkitekt, professor Henning Larsens mur på Roskilde Østre kirkegårds askefællesgrav, der blev indviet den 4. juni 1970.

Beretningen for 1970 skrives af direktør Erik Würtz, der nævner de ligbrændingsmæssige begivenheder som arkitektkonkurrencen om kirkegård og kapelkrematorium i Frederikshavn, positive forhandlinger om krematorieplaner i Fredericia. Medlemstallet er faldet med endnu ca. 3.000.

Hillerød har fået en askefællesgrav på den ny kirkegård ved Skansebakken, som Hillerødafdelingen har givet udformningen af i samarbejde med krematoriets arkitekt Max Brüel. Arealet afgrænses af brolagte

gange på de to sider og af eksisterende brede veje på de to andre. Udsmykningen består af to kampesten, d.v.s. to halvdele af en sten, der blev fundet ved udgravningen af krematoriets kælder. Disse stenhalvdele er placeret inde på askefællesgraven med de plane flader op, iøvrigt er der plantet egetræsgrupper langs arealets sidelinier. Anlægsudgifterne har DL betalt. Erik Würtz har forfattet denne artikel.

Der er ikke indviet nye krematorier; men Roskilde krematorium har fejret 10 års jubilæum. Erik Haugård har skrevet historie om krematoriets tilblivelse.

I *Ignis* (den svenske ligbrændingsforenings publikation) nr. 10, 1970 kunne læses en artikel: *Kommunal profitering på sorg i Frankrig*, af pastor Ingemar Glemme, denne artikel har Erik Würtz oversat, (ref. i V.K.24(1971)1:t.5).

To borgmestre i Dansk Ligbrændingsforenings ledelse er to biografiske bidrag af Ida-Merete Erlandsen, om de to københavnske borgmestre, overborgmester H. P. Sørensen og borgmester Julius Hansen.

Danske krematorier, er en billedreportage af alle 32 danske krematorier i brug i dag plus et billede af det nu nedrevne første krematorium i Danmark (Nye-landsvej).

Konkurrencen om en kirkegård i Frederikshavn får sin behandling ved at aftrykke dele af 1. præmievindernes beskrivelse af deres forslag.

Udlandet får to sider med 4 billeder, som viser kuriositeter som højhus-begravelse i Japan, legeplads på kirkegård i England, Hollands nyeste krematorium i Rotterdam samt Storkällans kapelkrematorium i Nacka, Sverige.

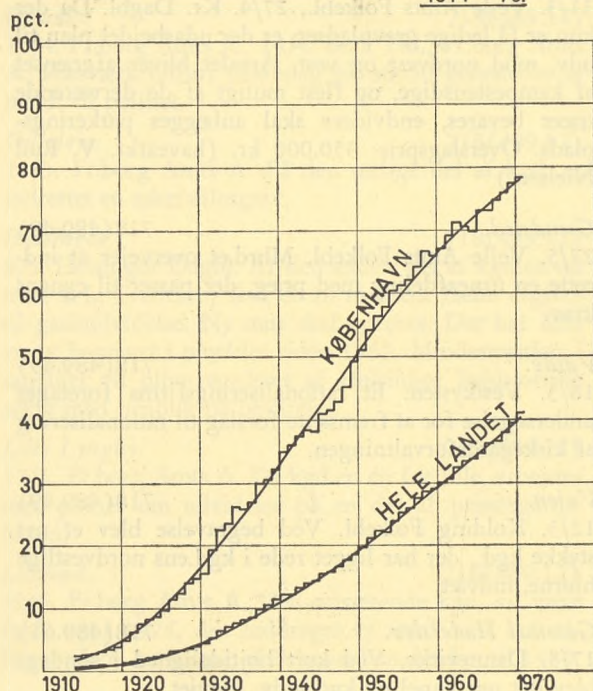
Det statistiske afsnit har samme udformning som tidligere år. På grund af den nye kommunale inddeling er der desværre ikke helt sammenligningsmuligheder med foregående år. I 1970 døde 48.367 (i 1969 47.927) hvoraf 19.843 (i 1969 18.901) blev kremerede, det bliver 41,0 % mod 39,4 % i 1969, altså en fremgang på 1,6 %. Det er krematoriebyerne, der har de højeste kremationsprocenter, men med vigende tendens, hvilket nedenstående 10-års oversigt viser, idet formlen $Y = a + bx + cx^2$ er benyttet til udjævning af tallene.

Tabel 1: Krematoriebyernes kremationsprocenter 1961-70.

År	Døde antal	Kremerede			
		antal	pct.	pct. udj.	differens
1961	17.899	10.030	56,1	56,9	1,056
1962	18.518	10.946	59,1	57,9	1,036
1963	19.170	11.433	59,4	59,0	1,016
1964	19.573	11.609	53,3	60,0	0,996
1965	19.993	12.243	61,2	61,0	0,976
1966	20.738	12.285	59,2	62,0	0,956
1967	20.543	13.249	64,5	62,9	0,936
1968	20.940	13.447	64,2	63,9	0,916
1969	21.518	14.191	66,0	64,8	0,896
1970	22.815	14.741	64,6	65,7	

Differencen falder med 0,02 årligt, så det således tager 44 år med den nuværende tendens inden kurven er løbet ud og vil da flades ud ved 85 pct.

RELATIV KREMIATION: DANMARK & KØBENHAVN 1914 - 70.

For det øvrige land ser det således ud:

Tabel 2: *Det øvrige lands kremationsprocenter 1961-70.*

År	Døde	Kremerede			
	antal	antal	pct.	pct. udj.	differens
1961	25.411	3.299	13,0	13,4	0,563
1962	26.816	3.783	14,1	13,9	0,580
1963	26.603	3.878	14,6	14,5	0,598
1964	27.238	4.137	15,2	15,1	0,615
1965	27.892	4.400	15,8	15,7	0,633
1966	28.606	5.180	18,1	16,4	0,650
1967	27.293	4.223	15,5	17,0	0,668
1968	26.350	4.488	17,0	17,7	0,685
1969	26.409	4.410	17,8	18,4	0,703
1970	25.552	4.791	20,0	19,0	

Her er differencen endnu stigende, det vil sige, at vendepunktet endnu ikke er nået i S-kurven.

Tabel 4: *Kremation i Danmark 1970.*

Krematorieby	Kremationer		Krematoriebyens indbyggere			
	antal	pct. af hele landet	døde	pct. af hele landet	kremerede antal	kremationspct.
København	6.551	33,01	8.474	36,69	6.624	78,2
Frederiksberg	2.633	13,27	1.764	7,64	1.469	83,3
Gentofte	974	4,91	865	3,75	649	75,0
Ballerup	98	0,49	154	0,67	106	68,8
Gladsaxe	332	1,67	357	1,55	283	79,3
Glostrup	314	1,32	131	0,57	90	68,7
Lyngby	307	1,31	498	2,15	296	69,1
Roskilde	391	1,97	343	1,49	213	62,1
Køge	324	1,63	136	0,59	108	79,4
Helsingør *)	311	1,57	277	1,20	214	77,3
Hillerød	281	1,42	254	1,10	92	36,2
Holbæk	231	1,16	179	0,77	102	57,0
Slagelse	367	1,85	355	1,45	158	47,1
Næstved	358	1,80	201	0,87	99	49,2
Odense	1.028	5,18	1.262	5,47	821	65,1
Svendborg	526	2,65	406	1,76	280	68,9
Nakskov	175	0,88	204	0,88	130	63,7
Nykøbing F.	322	1,62	226	0,98	156	69,0
Hjørring	125	0,63	275	1,29	58	21,1
Ålborg	763	3,85	920	3,98	508	55,2
Randers	537	2,78	652	2,82	378	58,0
Viborg	118	0,53	240	1,04	80	33,3
Struer	105	0,52	153	0,66	22	14,4
Århus	1.123	5,66	2.057	8,91	1.043	50,7
Horsens	298	1,50	580	2,19	233	40,2
Silkeborg	157	0,79	327	1,42	122	37,3
Vejle	240	1,21	450	1,95	190	42,2
Kolding	297	1,50	429	1,86	109	25,4
Esbjerg	212	1,07	617	2,67	154	25,0
Åbenrå	212	1,07	158	0,68	95	60,1
Rønne	133	0,67	168	0,73	78	46,4
I alt	19.843	100,00	23.092	100,00	14.955	

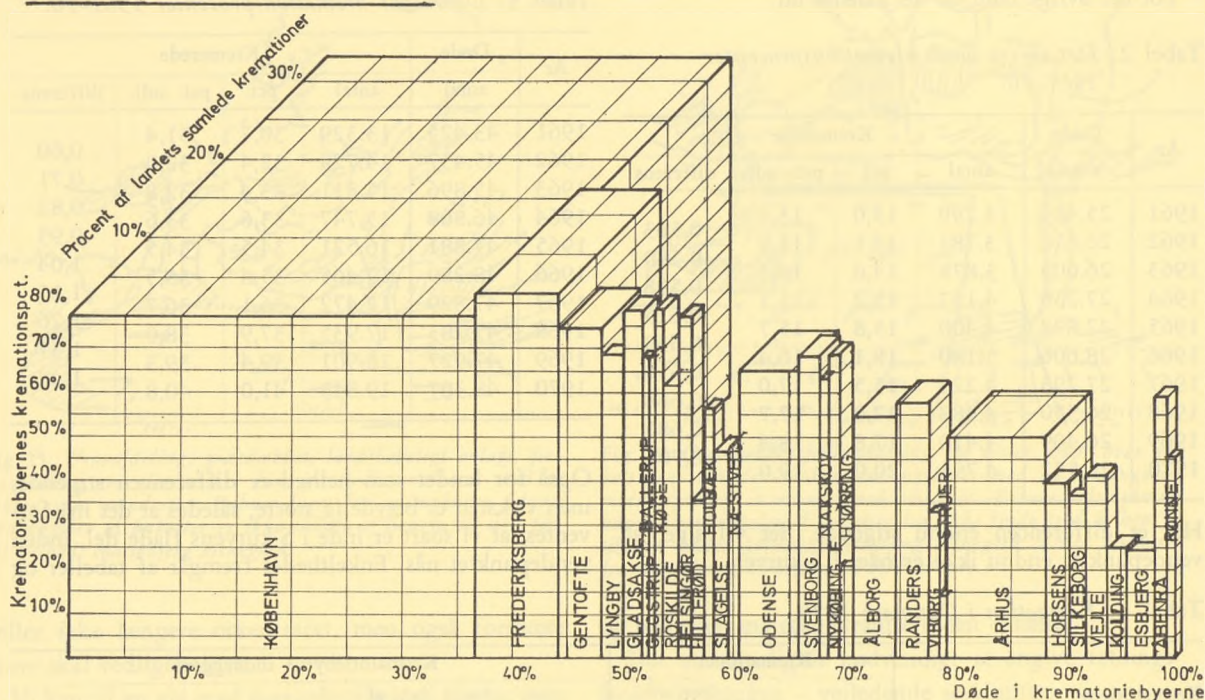
*) For Helsingør er kun opgivet antallet af kremationer; antal døde, kremerede og kremationspct. er fundet ved funktion af lene for 1948-69.

Tabel 3: *Danmarks kremationsprocenter 1961-70.*

År	Døde	Kremerede			
	antal	antal	pct.	pct. udj.	differens
1961	43.425	13.329	30,7	31,4	0,60
1962	45.437	14.729	32,4	32,0	0,71
1963	45.896	15.311	33,4	32,8	0,82
1964	46.808	15.747	33,6	33,6	0,93
1965	47.881	16.521	34,5	34,5	1,04
1966	48.289	17.465	35,4	35,5	1,15
1967	47.829	17.472	36,1	36,7	1,26
1968	47.283	17.935	37,9	38,0	1,37
1969	47.927	18.901	39,4	39,3	1,48
1970	48.367	19.843	41,0	40,8	

Også for landet som helhed er differencen stigende, men væksten er betydelig større, således at det må forventes, at vi snart er inde i S-kurvens flade del, inden vendepunktet nås. Enkeltheder fremgår af tabeller og

Kremation i Danmark 1970

diagrammer, samt kurven for København og Danmark 1914-70, der tydeligt viser S-kurvens tendens. Det kunne være instruktivt i denne forbindelse, om man havde haft en statistik som i Sverige om hjemstedet for de udenbyskremerede, så kunne man have fået et billede af, hvor langt et krematoriums opland når ud; men det vil jeg vende tilbage til en anden gang.

Som nævnt før er der visse sammenligningsvanskeligheder med tidligere års statistik p. gr. a. kommunesammenlægningerne, således er krematorieprocenterne for Hillerød, Slagelse, Odense, Svendborg, Hjørring, Randers, Århus, Horsens, Vejle og Esbjerg beregnet på et betydeligt større antal afdøde end tidligere, derfor er de lavere.

Af tabel 4 fremgår såvel de enkelte krematoriers andel af landets kremationer og krematoriebyernes specielle forhold, ligesom den landsdelsvise tabulering igen bekræfter tidligere iagttagelser om kremationens udbredelse. Det tredimensionelle diagram afspejler både befolkningens placering og kremationstendensen.

Fra blade og tidsskrifter

Fotoudstilling. 718
AFD (Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal) har en vandretstilling af store foto i temaerne kirkegård og landskab, kirkegårdsarkitektur, gravområdet, og graven og gravmindet. Udstillingen stilles til rådighed for ophængning i råduse, aulaer og lignende for kirkegårdsforvaltningernes bestræbelser for en god kirkegårdskultur. (Friedhof u. Denkmal 16(1971) 1:2-11.)

Folkeforbundet for tyske krigsgrave.

718:725.945.2(43)

På repræsentantskabsmøde i oktober 1970 trak provst emer. Walter Trepte sig tilbage efter at have været præsident siden 1960. Som efterfølger valgtes professor, dr. Willy Thiele, Braunschweig. Walter Trepte udnævntes til ærespræsident og enken efter stifteren, fru Christel Eulen til æresmedlem. (Kriegsgräberfürsorge 47(1971)1:3.)

Vor landsby skal forskønnes.

718(43)

I landskonkurrencen mellem tyske landsbyer om forskønnelse af landsbyerne spiller kirkegårdene en stor rolle. (Deutsche Friedhofskultur 61(1971)3:55-56.)

Fællesgrave.

718(43)

Den anonyme begravelse er ikke tilladt efter gældende lov og heller ikke moralsk i Tyskland. (Deutsche Friedhofskultur 61(1971)3:62-63.)

Østtyskland.

718(43)

Svenskerne skal på studierejse til Østtyskland, idet Svenska Eldbegängelseföreningens rejse i år går til Østtyskland i dagene 18.-25. september. (Ignis 43(1971)5:69-72.)

Detmold.

718(43)

Gravstedernes udformning. Uddrag af det nye kirkegårdsregulativ for byen Detmolds kommunale kirkegårde af 2. dec. 1970. (Deutsche Friedhofskultur 61(1971)3:59-62.)

Hilden.

718(43)

En ny kirkegård på 10 ha er anlagt i 1964 til supplement til den gamle. (Deutsche Friedhofskultur 61(1971)2:25-35, Ignis 43(1971)3:40-42.)

Køln. 718(43)
Køln er vært for den tyske landshavebrugsudstilling i år, af specialudstillinger er der også en kirkegårds- og gravmindeudstilling. Desuden er den konferenceby, således havde Arbeitsgemeinschaft Friedhof und Denkmal årsmøde den 6.-8. maj, og den tyske kirkegårdslederforening den 7.-8. juni. Friedhof und Denkmal nr. 2/71 er derfor helliget Køln og dens kirkegårde. (Friedhof u. Denkmal 16(1971)2.; Deutsche Friedhofskultur 61(1971)4:é8-71, 5:91-98.)

München. 718(43)
I Münchens østlige del ved autostradaen til Salzburg anlægges ny kirkegård, hvis plan er udarbejdet af landskabsarkitekt Gotfried Hansjacob og diplomingeniør Ray Lardschneider (Steinmetz u. Steinbildhauer (1971)2:72.)

Ligbrænding i Sverige. 718(485):614.62
En prognose for svensk ligbrænding frem til år 2000, der vil f. eks. i Stockholmsområdet til den tid være brug for 20 ovne mod i dag 12. (Ignis 43(1961)1:19-24.)

Tak til det danske kirkeministerium. 718(489):725.945.2(43)
Præsident Walter Trepte, Volksbund Deutsche Kriegsgräberfürsorge foretog i oktober 1970 en rejse til danske kirkegårde med tyske krigsgrave. Under opholdet besøgte det danske kirkeministerium repræsenteret ved departementschef Roesen, til hvem præsidenten tolkede en tak for hjælpen under ordningen af de tyske krigsgrave i Danmark. (Krigsgräberfürsorge 47(1971)1:24.)

Handel med gravminder i Sverige. 718:726.825.1/4
Gravvårdsfirmornes Riksorganisation (GRO) danndes for 30 år siden for at komme de usmagelige handelsmetoder til livs. (Ignis 43(1971)3:43-44.)

Sten og bronze. 718:726.825.1/4
Som et middel til at bryde monotonien anvendes broncer på gravsten, men støberiernes masseproduktion gør, at de let bliver for ens; på Süssens kirkegård findes en permanent udstilling af 40 arbejder af gode kunstnere, dels som rene broncemonumenter dels som relieffer på monumenter. (Steinmetz u. Steinbildhauer (1971)2:62-63.)

Resolutioner

Folketingets ombudsmands skrivelse af 6. december 1966 (til N. N.) *ang. et af ministeriet meddelt afslag på et andragende om tilladelse til flytning af en urne.*

I skrivelser af 3. og 11. september 1965 har De klaget over en af kirkeministeriet den 30. september 1964 truffet afgørelse, hvorefter ministeriet har nægtet Dem tilladelse til overflytning af Deres afdøde hustrus urne til et familiegravsted på Ø. kirkegård. De har herved gjort gældende, at ministeriets afgørelse var udtryk for forskelsbehandling, idet De bl. a. har henvist til, at en tilladelse svarende til den, der blev nægtet Dem, er blevet givet af ministeriet i to lignende tilfælde.

I den anledning har jeg den 27. oktober 1965 modtaget en udtalelse tilligemed sagens akter og den 15.

februar 1966 en oversigt over, i hvilke tilfælde ministeriet indenfor de to sidste år har nægtet tilladelse til flytning af urner inden fredningstidens udløb, og i hvilke tilfælde ministeriet indenfor samme periode har tilladt en sådan flytning. Samtidig modtog jeg ministeriets akter vedrørende de i oversigten nævnte sager.

Endvidere har jeg fra Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Danmarks Provsteforening, Foreningen af Amtmænd og biskopperne indhentet udtalelser om, hvorvidt der er behov for en lempelse af ministeriets praksis vedrørende flytning af urner, eller om hensynet til gravfredens bevarelse nødvendiggør den nuværende praksis. Disse udtalelser har jeg modtaget i tiden 8. juni-20. september 1966.

Vedrørende Deres sag fremgår det af de foreliggende oplysninger, at De i skrivelse af 1. juli 1964 til kirkeministeriet ansøgte om tilladelse til at lade Deres hustrus urne overflytte til Deres hjemsofns kirke, Ø. kirke i A. amt. De oplyste herved, at Deres hustru var død den 1. december 1960, og at hendes urne den 21. s. m. blev nedsat på A. kirkegård i B. amt. Som begrundelse for ansøgningen oplyste De, at De var fyldt 75 år og pensioneret, og at De agtede at flytte til Ø., hvor De har Deres familie.

B. købstads begravelsesvæsenets udtalte ved sagens fremsendelse til ministeriet, at asken var nedsat i jernurne, og at der fra begravelsesvæsenets side intet ville være til hinder for en overflytning.

Den 11. juli 1964 svarede kirkeministeriet Dem, at det af hensyn til gravfredens bevarelse kun i ganske særlige tilfælde ville kunne meddele tilladelse til flytning af lig eller urner, f. eks. hvor gravstedet ikke kan fornys, eller hvor det skyldes en fejltagelse, at vedkommende er begravet i gravstedet. Omstændigheder, der vedrører de efterlevendes forhold, f. eks. ændret bopæl, yderligere dødsfald eller andre forandringer i familien, vil derimod ikke kunne komme i betragtning. Ministeriet så sig herefter ikke på det foreliggende grundlag i stand til at imødekomme ansøgningen.

I skrivelse af 29. august 1964 rettede De påny henvendelse til ministeriet om sagen. De henviste nu bl. a. til, at De frygtede, at urnen ikke ville blive flyttet ved fredningstidens udløb, og at det gravsted, hvor den er anbragt, ville blive inddraget.

Ministeriet svarede i skrivelse af 30. november 1964, at det fremdeles ikke så sig i stand til at tillade flytning af urnen, men måtte henvise Dem til at indgive fornyet andragende, når der var hengået 10 år efter urnens nedsættelse. Samtidig vejledede ministeriet Dem om, at det ville være hensigtsmæssigt, om Deres ønske om urnens flytning forelå i skriftlig form, eventuelt i testamentsform, og om, at der på Deres anmodning ville kunne foretages notering i kirkegårdsprotokollen angående Deres ønske om urnens flytning ved fredningstidens udløb.

Kirkeministeriet har overfor mig henvist til, at det i § 24, stk. 2, i lov nr. 282 af 30. juni 1922 om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. er fastsat, at enhver grav skal henligge urørt i et vist tidsrum efter begravelsen. Dette tidsrum - den såkaldte fredningstid - er for kistebegravelser mindst 20 år og for urnebegravelser mindst 10 år.

Der kan af kirkeministeriet på derom indgivet antragende meddeles tilladelse til, at kister og urner, som er nedsat i jorden på kirkegårde, opgraves og overflyttes til andet gravsted enten på samme eller en anden kirkegård, jfr. for askeurners vedkommende bestemmelsen i § 20 i kgl. anordning nr. 143 af 20. april 1953 om kirkegårde.

Ministeriet har dernæst oplyst, at antallet af andragender om tilladelse til opgravning og flytning af kister og askeurner efterhånden var taget betydeligt til, og at ministeriet derfor i 1949 fandt anledning til at underkaste spørgsmålet om, under hvilke omstændigheder sådanne andragender bør imødekommes, en fornyet prøvelse. På grundlag heraf udsendtes cirkulære nr. 109 af 30. april 1949 til stiftsøvrighederne angående flytning af lig og askeurner samt anlæg af private begravelsespladser. Som det fremgår af cirkulæret, fandt ministeriet at burde skærpe praksis, således at tilladelse kun meddeles i tilfælde, hvor særlige grunde taler derfor. Ud fra den betragtning at respekten for gravfreden kræver, at jordfæstede kister og urner ikke sidestilles med almindeligt løse, som medtages ved flytning, blev det særligt understreget, at ændret bopæl, yderligere dødsfald eller andre forandringer i familien ikke i sig selv ville kunne anses for tilstrækkelig motivering. Ved en gennem Ritzaus Bureau på ministeriets foranledning udsendt meddelelse blev der givet offentligheden meddelelse om de retningslinier, som ville blive fulgt ved behandling af andragender af den omhandlede art.

Uanset de således fastlagte hovedretningslinier må afgørelserne dog ifølge kirkeministeriet, som følge af de meget forskelligartede motiveringer, der påberåbes, bero på et – til tider meget vanskeligt – skøn over betimeligheden af at tilstede en ønsket flytning af en koste eller en urne. Mere detaljerede retningslinier for udøvelse af dette skøn er fastlagt i et til intern brug udfærdiget kontorcirkulære senest af oktober 1965, hvorefter tilladelse sædvanligvis ikke meddeles. Undertagelse herfra gælder i tilfælde, hvor det drejer sig om flytning fra enkeltgrav til fællesgrav på samme kirkegård eller en anden kirkegård indenfor samme sogn eller kommune samt i tilfælde, hvor urnen ved en fejltagelse er nedsat i et forkert gravsted, og under andre *ganske særlige omstændigheder*, herunder tilfælde, hvor den nærmeste pårørende på grund af ophold i udlandet eller på hospital el. lign. har været *afskåret* fra at træffe bestemmelse om stedet for askens nedsættelse. At en under indflydelse af almindelig depression i anledning af dødsfaldet truffet beslutning senere fortrydes, er i almindelighed ikke tilstrækkelig anledning til at frivige kravet, om, at fredningstiden skal være udløbet.

Ministeriet har dernæst henvist til, at De under gentagne henvendelser i ministeriet har haft lejlighed til mundtlige forhandlinger om sagen med kirkeministeren og med ministeriets embedsmænd, og at der herunder er givet Dem oplysning om de gældende bestemmelser og om den af ministeriets fulgte praksis.

Med hensyn til de to af Dem påberåbte tilfælde af urneflytning har ministeriet oplyst følgende:

Flytningen den 9. juli 1945 af O. O.'s urne fra Ø. kirkegård til Nordre kirkegård i A. er foretaget, uden at sagen forinden havde været forelagt ministeriet. Den efter besættelsens ophør stedfundne flytning af den pågældende urne var ifølge sognepræstens oplysning motiveret med, at de tyske besættelsesmyndigheder i sin tid havde modsat sig, at bisættelsen fandt sted i det af afdødes forældre udsete gravsted.

I det andet tilfælde meddelte ministeriet den 16. maj 1964, at det efter omstændighederne ikke ville modsætte sig, at urnen med asken af den den 21. december 1962 afdøde fru K. flyttedes fra et gravsted på S. kirkegård til et hendes slægt tilhørende familiegravsted på Ø. kirkegård. Det af afdødes mor indgivne andragende var motiveret med, at urnen var nedsat i et gravsted, som alene var undergivet den afdødes efterlevende ægtefælles dispositionsret, og at den dispositionsberettigede havde erklæret sig ude af stand til at drage omsorg for gravstedets vedligeholdelse.

Vedrørende Deres sag har ministeriet udtalt, at Deres første ansøgning alene var motiveret med Deres forestående flytning til Jylland, og at ministeriet efter det foreliggende måtte gå ud fra, at dette er den egentlige begrundelse for ønsket om urnens flytning.

I anledning af påstanden om forskelsbehandling har ministeriet bemærket, at sagen vedrørende fru K.'s urne ikke kan anses for parallel med Deres sag, idet De har dispositionsret over det gravsted, hvori Deres hustrus urne efter Deres ønske er nedsat.

Ministeriet mener således stadigvæk, at det af Dem anførte ikke giver tilstrækkelig grundlag for at tillade, at der inden fredningstidens udløb foretages den ønskede flytning af Deres hustrus urne, og at den trufne afgørelse er i overensstemmelse med den af ministeriet på dette område fulgte praksis.

Da jeg fandt at burde tage ministeriets praksis på det omhandlede område op til nærmere undersøgelse, anmodede jeg som nævnt i skrivelser af 17. maj 1966 Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Danmarks Provsteforening, Foreningen af Amtmænd og biskopperne om en udtalelse om, hvorvidt der er behov for en lempelse af ministeriets praksis eller om hensynet til gravfreden nødvendiggør den nuværende praksis. Samtlige de adspurgte fandt, at ministeriets nuværende praksis bør opretholdes.

Jeg skal herefter udtale, at jeg ikke finder at kunne kritisere det skøn, der ligger til grund for kirkeministeriets afslag på Deres ansøgning om tilladelse til flytning af Deres hustrus urne. Det bemærkes herved, at der efter det af ministeriet oplyste er sådanne forskelle mellem Deres sag og de to sager, De har påberåbt Dem som støtte for Deres klage, at ministeriets afgørelse ikke er udtryk for en kritisabel forskelsbehandling.

Det tilføjes, at jeg efter at have modtaget de ovenfor omtalte udtalelser fra Landsforeningen af Menighedsrådsmedlemmer, Provsteforeningen, Foreningen af Amtmænd og biskopperne ikke har fundet fornødent grundlag for at foretage videre vedrørende den af kirkeministeriet fulgte praksis i sager om flytning af urner.